

ELISEU CLIMENT

Promotor cultural i editor

DAVID PAGÈS I CASSÚ

Eliseu Climent (Llombai, Ribera Alta, 1940) es defineix com a editor, per bé que la complexitat del país —el País Valencià— l'ha dut a esdevenir un veritable exponent del que representa ser un home d'acció.

Coratjós, decidit, emprenedor, resolut, i amb extraordinaris dots d'organitzador, fa més de cinquanta anys que dinamitza campanyes i que promou activitats per a difondre la cultura catalana al País Valencià i per a vertebrar aquests Països nostres.

Tractant-lo, et convences que els projectes hi són perquè es duguin a bon port; els somnis, perquè s'acompleixin. És una persona convençuda que les coses cauen pel seu propi pes i que sempre hi ha vies d'expressió.

Eliseu Climent és l'ànima d'Acció Cultural del País Valencià, entitat de la qual és president fundador; també de l'Editorial 3i4, que, des de fa pocs mesos, dirigeix la seva filla Laia; dels Premis Octubre; de l'Institut Ignasi Villalonga d'Economia i Empresa... i del que és la nineta dels seus ulls: l'Octubre Centre de Cultura Contemporània.

Ha rebut la Creu de Sant Jordi, el Miquelet d'Honor, el Premi Nacional de Periodisme de Catalunya, la Medalla d'Honor de la Xarxa Vives... i, sobretot, compta amb les contínues mostres d'afecte i gratitud que rep de moltes persones —de Salses a Guardamar i de Fraga a Maó— per la seva tasca ingent a favor de la llengua i la cultura comunes, els Països Catalans i la seva gent.

Eliseu Climent durant l'entrevista

Foto: Prats i Camps

Vós heu tocat —i toqueu— moltes tecles. Com us definiu? Amb quina etiqueta us sentiu més identificat?

Potser, si he d'assajar una definició, que siga com a editor. De fet, a primer curs de dret, ja feia la revista *Diàleg*. Probablement, si m'haguera tocat viure en un país ja normalitzat, m'haguera dedicat exclusivament a l'edició. M'agraden els llibres, la comunicació escrita. I això he fet. Només que la situació del país m'ha empès a la intervenció. Un poc com ens passa a tots, que hem d'implicar-nos a tirar endavant, a revertir aquest país on ens ha tocat de viure. I això he mirat

sempre de fer. Per tant, potser, editor per vocació i, en la pràctica, una espècie de polític de la cultura, és el que sóc. Perquè el país també demana acció.

Els somnis hi són perquè esdevinguin realitats. Quin és el vostre?

Aspire a viure en un país normal. Més que de somnis, però, preferesc parlar de projectes. Podríem dir que mire de col·laborar a tirar endavant una idea de redreçament nacional. I, per a fer-ho, hi ha molts i diversos projectes: fer arribar TV3 al País Valencià, i defensar-la; la formació de mestres en català perquè les nostres escoles no quedaren desempa-

rades, facilitar la relació entre l'empresariat de l'Arc Mediterrani... Projectes, que sempre he mirat de tirar endavant al costat de molta altra gent.

Què implica, a parer vostre, ser valencià?

Deixa'm que cite Joan Fuster: «Ser valencians és la nostra manera de ser catalans.»

Precisament sou un dels marmessors de Joan Fuster. Com l'explicaríeu a les noves generacions?

D'entrada, els diria que el llegesquen. Si no el coneixien, hi descobriran un

intellectual amè i profund, divertit, punyent, desacomplexat. Descobrir Joan Fuster és tota una experiència. Ell va ser un intel·lectual de primer ordre. I un activista, també. Es va dedicar en cos i ànima al redreçament d'aquest país. Era un gran racionalista i, tanmateix, no s'estava de reconèixer aquesta seua passió. Sense ebullicions patriotes, diguem-ne, però passió.

Com el recordeu?

El recorde, per exemple, caminant pel claustre de la vella universitat de València i oferint, als joves amatents que aleshores érem, lliçons que jamai no hem oblidat, parlant i preguntant sobre Sartre, sobre Montaigne, sobre el Tirant. Després hi afegia algun dard irònic, gairebé un aforisme, i pràcticament aconseguia que recordares la lliçó. O t'incitava a nous raonaments. Ara pense en aquell que diu: «Què és la metafísica? L'art d'agafar la vaca pels collons.»

Què va representar la publicació de *Nosaltres, els valencians*, l'any 1962?

De fet, ell va ser la clau perquè els valencians férem una descoberta pregona: ens va mostrar, amb claredat absoluta, d'on venim i qui som, ens va treure del reducte folclòric i provincià dins el qual ens tenien reclosos i ens va oferir un camí de modernitat i de possibilitats obertes. Joan Fuster ens va revelar, sense subterfugis, l'arrel catalana del fet valencià. Hi ha un abans i un després de Joan Fuster, en aquest país. Ell va arregar les idees que ja havien començat a germinar abans de la desfeta del 1939, els va donar forma, les va connectar amb la resta del país i amb el món, i ens les va oferir ordenades, entenedores. Ens va fer entrar en la modernitat.

Quina vigència té, en els nostres dies, el pensament i l'obra de l'escriptor de Sueca?

Joan Fuster continua plenament vigent. I és d'allò més vàlid per als joves d'avui. Mira, a la darrera manifestació del Vint-i-cinc d'Abril (2012), la que anualment convoca Acció Cultural del País Valencià

per commemorar la pèrdua de les llibertats a Almansa, l'any 1707, vàrem constatar aquesta vigència: havíem decidit cedir el protagonisme als estudiants i vàrem reunir les diverses associacions, d'universitat i d'ensenyament mitjà. Nosaltres els parlàvem de primera valenciana i de coses per l'estil. Els joves ens varen dir que sí, però que el lema de la manifestació el triaven ells. Va ser tota una lliçó: varen escollir una frase de Joan Fuster, per a homenajar-lo. I no una frase qualsevol: «O ens recobrem en la nostra unitat, o serem destruïts com a poble.»

Manuel Sanchis Guarner, Enric Valor, Vicent Andrés Estellés, Vicent Ventura, Josep Lluís Bausset... són altres figures del valencianisme històric. ¿Té relleu, tota aquesta generació?

I Salvador Espriu, Francesc de Borja Moll, Joan Coromines, Maria Aurèlia Capmany... No, no tenen relleu. Aquesta mena de persones s'acaben en aquelles generacions. Van ser fruit del seu temps, del tremp d'aquell temps. Ara és diferent. Ells van complir la funció de ser institucions quan no n'hi havia; varen assumir la grandesa i la varen exercir

amb humilitat. Ens ho varen salvar tot. Són el nostre exemple.

Catalunya mira prou el País Valencià? El Principat, com hauria d'actuar per a fer conjuminable la complicitat amb la no-ingerència?

Prou? On posem la línia? El fet és que Espanya intervé sense complexos al País Valencià. De fa molts i molts i molts anys. I amb molts i molts i molts i molts diners. El Principat s'hauria de treure de sobre aquesta idea de la «ingerència»: parlem la mateixa llengua, el que passe amb el català a Alacant o a Eivissa és incumbència de tots. De tots. Cal, per tant, intervenir-hi, òbviament. Des del coneixement, això sí. Mira: en el segle XV, el país va aguantar gràcies a València, que aleshores era puixant en tots els sentits. Ara el paper de motor toca als catalans de fer-lo. Perquè la Renaixença va funcionar, i ací ens va quedar tallada, pel que siga. El cas és que al Principat hi ha més potència, i això comporta també una responsabilitat. S'ha de trencar el vell esquema de «Ebre enllà» (una expressió que deixa de banda una part de l'autonomia catalana, a més a més). Pel seu bé, també: perquè la força de la nostra comunitat cultural i econòmica és positiva per a tots, ens fa més grans de cara al món. És clar que cal intervenir-hi; però d'una manera sensata i ordenada; tanmateix, desacomplexadament.

Què diríeu a les persones que no entenen que la Generalitat de Catalunya doni subvencions a Acció Cultural del País Valencià i a altres entitats semblants?

Que no entenc la seua sorpresa. ¿que no ho saben que la Generalitat valenciana no tan sols no col·labora en res de res amb Acció Cultural, sinó que ens persegueix amb una obstinació digna de millor causa? Saben quants recursos es destinen al castellà? Quants milions té l'Institut Cervantes per al castellà, una llengua que, d'altra banda, compta amb estructures estatals a favor seu? La llengua és la mateixa, la cultura, també: o ens salvem tots junts o tindrem, tots, un futur molt difícil.

Monument a Joan Fuster (Sueca)
FOTO: R. PUIG COROMINES

¿Té vigència, avui, el concepte de Països Catalans?

És clar que té vigència, per què no n'hauria de tenir? No és un terme de fa quatre dies, aquest. Se'l va inventar un valencià, Benvingut Oliver, en el segle XIX. Va escriure aquella magna *Historia del Derecho en Cataluña, Mallorca y Valencia* i hi va dir que, si la repoblació valenciana va ser feta per catalans, si la llengua és catalana, si el dret és català, resulta que som països catalans; així en minúscula, ho va dir. Després, el temps hi va posar les majúscules i ja està. Ara, si a algú el molesta i se'n vol inventar un altre, avant, que ho prove. Però algun nom els hem de posar, a aquest conjunt de territoris. Al capdavant, sempre he pensat que, més que no pas disputar per un nom, cal que treballem perquè tot el que representa eixe nom siga una realitat. I, de fet, si bé ho mirem, vivim un dels moments de més articulació dels Països Catalans: hi ha la Xarxa Vives d'Universitats, les relacions econòmiques que es refan amb normalitat, el món de la cultura que transita també amb normalitat (i per sobre de les traves administratives) per tot l'àmbit lingüístic (pense ara en l'eclosió de grups i cantants valencians, per exemple, que actuen a tot el país, des de Carles Santos fins a Feliu Ventura, d'Obrint Pas a Miquel Gil o Arthur Caravan, etcètera). Aquesta és la realitat. I tot això acabarà aflorant algun dia en alguna cosa més potent. Potser sí que tinc un somni: és aquest.

Quines han de ser les relacions entre els diferents territoris que conformen aquests Països?

Normals i totals. De fet, en molts aspectes ja ho són. En l'àmbit cívic, social, cultural i econòmic, ho són. Perquè les coses cauen pel seu propi pes i sempre troben vies d'expressió. Únicament cal que l'àmbit polític no hi pose traves. I que es normalitze també. És positiu per a tots.

Hi ha persones a qui, tot i apostar d'una manera decidida per la unitat cultural i lingüística, costa de veure la corresponent articulació política.

És una qüestió antiga, aquesta. I també en això hem anat avançant. No oblidem

que fa anys, i encara que avui ens sembla una barbaritat, fins i tot es qüestionava la unitat cultural i lingüística. I, al capdavant, l'articulació política sempre arriba després. Avui és inqüestionable la unitat en el camp cultural, incloent-hi la llengua; també la complemen-

tarietat en el camp econòmic, on s'ha demostrat que tenim una estructura interrelacionada, que ens permet de ser un element potent en el terreny de joc europeu. Tot arribarà, pense. Més que no pas posar-nos a discutir per això, però, trobe que és més productiu per a tothom treballar-hi en positiu. I tot arriba, quan hi ha condicions perquè així siga. Si ho mirem bé, a més a més, fins i tot els partits polítics tenen més relació interterritorial que anys enrere, ja siga establint relacions fraternals i de col·laboració entre ells, ja siga estenent-se més enllà dels límits autonòmics. Cadascú troba les seues fórmules. Tota pedra fa paret.

Us hem llegit que «segurament la via econòmica pot resoldre gran part dels problemes que tenim encallats. [...] No podem oblidar-nos de l'economia; després ve la resta: la política, la cultura». L'Institut Ignasi Villalonga d'Economia i Empresa deu treballar en aquest sentit.

És clar. Ja fa uns anys que hi dediquem esforços, i la veritat és que els resultats són molt positius. Fixem-nos què ha passat en el cas del Corredor Mediterrani: el món econòmic ha esmicolat tots els fantasmes. En aquest sentit, ha mostrat un pragmatisme digne de prendre en consideració des de molts altres àmbits: els empresaris, els agents econòmics de diversa índole, s'han adonat que és millor per a tots la col·laboració que no pas els enfrontaments. «L'anticatalanisme ens ha fet perdre molts diners», és una constatació que

Palau de Congressos de València

FOTO: INTERNET

cada vegada es pronuncia més, al País Valencià. De fet, des que l'Institut Ignasi Villalonga va començar a treballar, ara fa més de dotze anys, hem comprovat com, no tan sols no hi ha hagut cap problema, sinó que ha estat un èxit espectacular. Hem fet jornades amb tots els representants empresarials, acadèmics, del País Valencià, Catalunya, les Illes Balears, Andorra, la Catalunya Nord... Això, fa un quant temps, semblava impossible. I, en canvi, ho hem fet amb tota normalitat, al Palau de Congressos de València. I en català. Amb *overbooking* d'empresaris. La via econòmica desencalla molts partits presos, efectivament.

La crisi econòmica, com pot afectar la relació entre els diferents països de parla catalana?

De vegades, d'un gran mal en pot venir un gran bé. Vull dir que la crisi ens força a tots al pragmatisme, a trobar la millor manera no solament de sobreviure sinó de tirar endavant. Els ports de València i de Barcelona creixen en competència col·laborativa, el teixit de petites i mitjanes empreses que defineix l'estructura econòmica de tot l'EURAM (l'Euroregió de l'Arc Mediterrani que ens configura, de fet, el país) necessita vertebració (ferroviària, per exemple: és bàsic, això): no és temps de jugar a les divisions de politiqueria, ara.

Es diu que hi ha corrents de canvi molt importants, en nivells diferents, al País Valencià. Ho creieu així?

Sí. Canvis importants. De tot tipus. En el còmput negatiu, podem esmentar el fet que s'haja perdut tota l'estructura financera. Tota. Bancaixa, CAM i Banc de València. I això és gravíssim. O que, a la vegada, amb l'AVE, ens hagen posat a una hora i mitja de Madrid, amb totes les facilitats del món i més que se n'inventaran, mentre continuen entorpint la connexió ferroviària entre Tarragona i Castelló, aquests cent quilòmetres que falten per a facilitar el flux del corredor mediterrani. De tota manera, al mateix temps, la crisi ha generat, per necessitat directa, un acostament real entre els actors econòmics de l'Arc Mediterrani, i un creixement del descontentament general pel desinterès, o la desídia, o l'abandó, per part de Madrid (mentre creix el dèficit fiscal, que en això, tal com demostren tots els estudis, també som una unitat: unitat a pagar i unitat a no rebre)...

I a nivell polític?

Pense que hi ha un moviment interessant cap a una major racionalització. Malgrat tots els malgrats, sembla que no és el mateix Fabra que Camps. Ja ho veurem. El cas és que a l'espai polític hi ha un avenç destacat, un tarannà nacional cada volta més normalitzat. Cada vegada hi ha més electors que voten en clau de país. En fi, que hi passen moltes coses, al País Valencià, que tot es mou i que qui vulga simplificar el mapa pintant-lo tot de blau tindrà una imatge molt allunyada de la realitat.

Impressiona enormement la capacitat dinamitzadora que té la societat civil: Escola Valenciana, Xarxa de Casals Jaume I, societats corals, l'Associació Cívica per la Llengua, El Tempir, InfoMigjorn...

És cert. Des d'Acció Cultural constatem que a tot el País Valencià hi ha cada vegada més efervescència cívica. I la llista és tan llarga que no acabàrem. No ens deixem les bandes de música, fins i tot, que també es varen mobilitzar per defensar TV3, per exemple. O els sindicats. Tenim un país viu, i el cor que el fa bategar són precisament totes aquestes entitats, les persones que sempre hi ha hagut disposades a unir-se i a tirar el país endavant.

Des del seu poble, des de la seua comarca, des d'un centre excursionista o una entitat de recuperació de la memòria, una colla de dolçainers i tabaleters o el llarguíssim etcètera de possibilitats que trobarem tot al llarg i ample del país. Això ens ha salvat.

«A València, malgrat tot, la llengua mai no ha estat tan bé com ara»; «El català gaudeix d'excel·lent salut. I, també, a València! Quan anava a col·legi em prohibien parlar-lo, i ara és la llengua del camp del València CF o el Corte Inglés. El català és la llengua vehicular escollida per 200.000 escolars valencians. Gaudeix de bona salut aquí i allí». Aquestes citacions són vostres. És evident que sou optimista respecte al futur de la nostra llengua.

Perquè compare la situació. I perquè les noves generacions fan cada vegada més natural l'ús de la llengua del país, tant els que ja han estudiat en català com els que no ho han fet. I hi ha un fenomen molt molt interessant: l'eclosió de grups i cantants en català, amb molt d'èxit, ací i a la resta del món: la modernitat, al País Valencià, és en català. I això és clau. També hi ha una creixent consciència social que cal avançar en altres àmbits, com ara en la necessària normalització lingüística en les relacions entre l'Administració pública i els ciutadans. I no oblidem el fet, constatable i quantificable, que cada curs escolar hi ha milers de xiquets que volen escola en català i s'han de quedar sense plaça perquè la demanda continua superant de moltíssim l'oferta. Això és important. Molttíssim. Penseu que mai no havíem tingut la nostra llengua a l'escola, mai. I ara, malgrat totes les dificultats institucionals, malgrat les traves i el menysteniment oficial que encara ha de patir, hi és, gràcies a l'esforç de milers de mestres i a la voluntat de milers de pares i mares. La nostra llengua s'ha mantingut gràcies a la voluntat del poble que se l'estima i que la parla. Si pensem què va passar en aquest país a partir de l'any 1707, potser trobarem que som un miracle. Jo no sé si és cosa de miracles o de què, però ací estem.

Quines han estat les alegries i les decepcions més grans que heu tingut aquests últims anys?

Quant a les alegries, la primera que em ve al cap són els néts, la veritat. Però, deixant el vessant personal, potser et diria que l'Octubre. Amb tot el que ens ha costat —i amb tot el que ens costa— tirar-lo endavant, l'Octubre. Perquè ha estat un autèntic canvi de paradigma. I ens ha ofert moltes sorpreses positives. Pel que fa a les decepcions... no sabria dir-ne cap. Més aviat podríem parlar de dificultats, que d'aquestes en tenim moltes, això sí.

A què us referiu quan dieu que l'Octubre Centre de Cultura Contemporània ha estat un autèntic canvi de paradigma i que ha ofert moltes sorpreses positives?

El que ha fet l'Octubre ha estat sobretot, a més d'oferir un espai perquè entitats de tot tipus s'hi puguem aplegar i fer-hi les seues activitats (que d'això València en va molt escassa), donar la possibilitat de visualitzar una realitat, de trencar tòpics interessats. Ha ajudat a descriminalitzar la qüestió nacional a la ciutat de València. Hem obert una gran plaça major perquè hi entre qui vulga, a escoltar conferències de ciència o recitals de poesia, a veure-hi exposicions o teatre i de tot. Sempre en català, amb normalitat. I en un edifici històric de València, i molt popular. De vegades, encara hi entren senyores majors només per tornar a veure «El Siglo» (que així es deia, quan era la seu d'aquells grans magatzems, «El Siglo Valenciano»: n'hem guardat el logotip original, fet de taulells, preciós). És un gran centre de difusió i de normalització.

Els Premis Octubre, i tota la Setmana Cultural que hi ha al seu darrere, són una autèntica joia cultural.

Segurament. Però una flor no fa estiu, i el que compta és el que dèiem abans: que s'insereixen en un conjunt més ampli, en un entramat d'activitats i d'entitats que donen sentit al conjunt. No hi hauria Premis Octubre, i les activitats que realitzem durant tota la setmana, a la ciutat de València, i la nit de lliurament dels Premis literaris, sense aquesta realitat. Tu ja podries anar fent premis,

Octubre Centre de Cultura Contemporània
Foto: internet

que, si no hi haguera escriptors de qualitat en català, et quedaries sol. Doncs, és per a tot igual.

Ens imaginem que al vostre costat hi deveu tenir grans equips de treball.

Grans, perquè tenen molta capacitat. Però sí: ara, a més a més, hem renovat la Junta Directiva d'ACPV justament per reforçar aquesta idea d'equips que treballen coordinats, i hi hem inclòs responsables de les àrees d'ensenyament, de joves, de política lingüística, de sectors econòmics... Les entitats han de tenir transcendència per damunt de les persones. El que compta, sempre, és el treball.

De tot el que heu contribuït a fer, de quina cosa esteu més satisfet.

Satisfet del tot, no n'estàs mai. Sempre penses que ho podries haver fet millor. I segur que és cert. Però no em feu triar una sola cosa, perquè no ho sabria dir. Tot té el seu valor. Els mestres, l'espai de comu-

nicació, la vertebració cívica, el camp empresarial, els estudis borgians, la defensa de la llengua, els llibres... És un conjunt, notes d'una melodia més àmplia. I és la melodia, supose, el que compta.

És ben conegut que sou una persona optimista. Ho sou de mena o perquè cal ser-ho forçosament?

Si sóc optimista és perquè cal ser-ho. És que el país, a còpia d'autoflagellar-se o de repetir que tot va tan malament, arriba un punt que, senzillament, no va. És una filosofia que cal deixar definitivament de banda. Perquè acaba generant realitat. I perquè, a més, resulta que el país ha avançat molt en aquests darrers anys. Molt. Mirat en perspectiva, dels anys cinquanta, dels anys seixanta ençà, ha avançat moltíssim. Així que podem dir que sóc optimista perquè sóc un realista informat.

De Rosa Raga, la vostra muller, heu dit: «Res no seria possible sense ella.» Al costat d'un gran home hi ha sempre una gran dona.

Jo he tingut la sort de comptar amb ella. No li agrada que en parli i sé que s'enfadarà quan ho llegirà, però ho vull tornar a constatar: he tingut la sort de poder comptar sempre amb ella. Sempre. A les verdes i a les madures. Ella va alçar la llibreria 3i4, per exemple. I ha treballat durant anys amb ACPV. I va ser ella, també, qui ens va fer editar el primer número de *El Temps*: vàrem preparar un número zero, i després un zero-u, i després ens feia por eixir abans de l'estiu, i de fet encara hi seríem, fent proves, si Rosa no haguera entrat un dia a aquell projecte de redacció posant-nos els punts sobre les is.

Es diu que «batejàreu» Ramon Pelegró amb el nom de «Raimon». Com va anar, això?

Perquè li vaig dir «has de dedicar-te a cantar», i ell volia ser professor d'univer-

sitat. Estudiàvem els socialistes utòpics, Proudhon i tot això, de nit, a casa meua. I de cop es presenta i diu «mira quina cançó», i es posa a cantar «Al vent». De seguida vaig comprendre que allò que fèiem en la clandestinitat, d'adreçar-nos pràcticament persona per persona, ell, amb aquella veu i aquella força que tenia, amb aquelles cançons, ho podia multiplicar per cent, per molt. I va ser quan li vaig dir «has de dedicar-te a cantar». Però ell deia que no, que volia ser professor, com Reglà, com Taradell i tots els que ens servien de referent, que varen transformar la Universitat de València en un lloc digne per al coneixement. I aleshores, amb un punt, probablement, d'ingenuïtat, em vaig inventar la solució: «Pots dir-te Pelegró quan sigues professor, i Raimon quan sigues cantant, així no et relacionaran.» D'entrada era ingenu, sí, però això va funcionar.

Teniu nom de profeta: Eliseu. Us aventureu a fer alguna profecia?

El problema dels profetes és que moren sense veure complerta la seua profecia. I jo voldria veure-la en aquesta vida.

Coneixeu, o heu conegut, les grans personalitats de la cultura catalana de les últimes dècades. Quina figura de les que heu tractat al llarg de la vida us ha impressionat més?

Em poseu molt difícil la tria. Joan Fuster va ser, en molts aspectes, el meu mestre. Així que em decanto per Joan Fuster. Probablement és de les persones que m'han marcat més. O sense el probablement. Però tampoc no oblidaré mai el pare Batllori, tot un cardenal borgià. Sistemàtic, enciclopèdic, estructurat. Des de primer de dret fins al final de la seua vida, el vaig seguir. I Joan Coromines. Recorde que explicava com un dia, ja de gran, un grup de prohoms barcelonins li varen donar a entendre que mirara d'acabar abans la part de Catalunya de l'*Onomasticon*, per si de cas. Ell els va dir que, quan es morira, si no havia pogut enllestir el seu treball, quedaria tot igual d'inacabat, igual Elx que Barcelona. Era impressionant, el senyor Coromines. Impressionant. Un savi. De pedra picada.

Eliseu Climent, un home incansable i optimista al servei de grans causes. ♦